

Лариса Вікторівна Єніна,

*аспірант кафедри цивільного права та процесу факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ ПРО НОТАРІАЛЬНЕ ПОСВІДЧЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

Сім'я – одна із найбільших цінностей, створених людством за всю історію свого існування, виступає посередником між особистістю і суспільством, здатна суттєво впливати на процеси суспільного розвитку, формування громадянських правовідносин, відтворення робочої сили; здатна сприяти нівелюванню соціальних суперечностей та напруження в суспільстві. Саме тому врегулювання сімейних відносин є важливим чинником суспільного розвитку. Все більшої уваги серед науковців та юристів-практиків набуває питання врегулювання сімейних відносин за допомогою шлюбного договору. Не дивлячись на те, що відсоток укладання таких договорів не великий в нашій країні, та з огляду на досвід європейських країн, він є своєрідною гарантією захисту майнових прав подружжя. У цьому контексті, заслуговує уваги питання нотаріального посвідчення такого виду договору та удосконалення цієї процедури.

Питання регулювання відносин подружжя за допомогою шлюбного договору в цілому, та його нотаріального посвідчення, зокрема, висвітлено у працях наступних вчених: Г. А. Гаро, І. В. Жилінкова, В. І. Труба, О. А. Ульяненко, Ю. В. Ускова, Р. Б. Хобор, О. А. Явор та інші.

Відповідно до статті 94 Сімейного кодексу України шлюбний договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню [1].

При нотаріальному посвідченні шлюбного договору (та й взагалі будь-якого договору) роль нотаріуса є принципово важливою, адже відповідно до ст. 5 Закону України «Про нотаріат» нотаріус зобов'язаний сприяти громадянам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду [2]. При чиненні будь-яких нотаріальних дій, нотаріус повинен керуватися «Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» [3].

Як зазначає Є. О. Харитонов, нотаріальне посвідчення правочину означає, що його зміст, час і місце здійснення, наміри суб'єктів правочину, його відповідність закону та інші обставини перевірені та офіційно зафіксовані нотаріусом, а тому розглядаються як встановлені та офіційні [4, с. 209].

При посвідченні шлюбного договору нотаріус перевіряє, щоб його зміст відповідав загальним вимогам, передбаченим ст. 203 Цивільного кодексу України до правочинів: 1) зміст правочину не може суперечити вимогам законодавства, а також моральним засадам суспільства; 2) особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності; 3) волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; 4) правочин має вчинятися у формі, встановленій законом; 5) правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним [5].

Проводячи порівняльно правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного права, щодо регулювання шлюбного договору, необхідно зазначити, що у країнах континентального права шлюбний договір має також письмову форму та потребує нотаріального посвідчення. Так, відповідно до статті 1394 Французького цивільного кодексу всі шлюбні договори оформлюються нотаріальною угодою у присутності та з одночасної згоди усіх осіб, які є їх

сторонами або повноважними представниками останніх. В момент підписання шлюбного договору нотаріус видає сторонам довідку, яку вони повинні представити реєстратору актів цивільного стану перед реєстрацією шлюбу. Відомості про укладення шлюбного контракту містяться в акті про реєстрацію шлюбу [6, с. 436]. В Італії шлюбний договір обов'язково повинен бути зареєстрований в місцевому органі влади і, крім того, якщо стосується нерухомого майна, ще й в органі, який реєструє угоди з нерухомістю [7, с. 62].

Примітно, що у всіх країнах в тій чи іншій формі передбачений спеціальний механізм реєстрації шлюбних договорів, що дозволяє зацікавленим особам отримати певну інформацію про договір, хоча б, про факт його наявності [8, с. 55].

Так, законодавство Федеративної республіки Німеччини передбачає існування так званого «реєстру майнових прав подружжя», в якому може бути зареєстровано шлюбний договір. Відповідно до параграфу 1412 Цивільного уложення Німеччини подружжя може заявити свої заперечення проти правочину, укладеного одним із подружжя з третьою особою тільки у тому разі, коли шлюбний договір було зареєстровано в реєстрі майнових прав в подружжя або третя особа знала про наявність договору до здійснення правочину. Такий реєстр ведеється дільничними судами, і подружжя, за клопотанням одного або обох з подружжя, може зареєструвати шлюбний договір в будь-якому дільничному суді за місцем звичайного перебування хоча б одного з подружжя. При цьому у разі зміни місця звичайного перебування в інший округ, слід повторно проводити таку реєстрацію. Реєстраційний запис щодо режиму майнових відносин подружжя публікується дільничним судом в спеціальному бюлетені, при чому у разі відступлення від вимог, встановлених законом, повідомлення має містити загальні відомості про таке відступлення. Ознайомлення з реєстром, а також отримання копій записів дозволено будь-якій особі [9, с. 63].

Звісно ж, що відповідні норми було б вельми доцільно включити і до вітчизняного законодавства, що сприяло б стійкості цивільного обороту, стало б істотною гарантією захисту інтересів партнерів подружжя за договорами, перш за все в сфері підприємницької діяльності, а також у зв'язку з тим, що одні й ті ж особи можуть укласти різні за змістом шлюбні договори одночасно у кількох нотаріусів, що аж ніяк не сприяє стійкості сімейних майнових відносин та цивільного обороту в цілому.

Крім того, нотаріальне посвідчення шлюбного договору має доказове значення у разі виникнення спору між його сторонами, оскільки нотаріус завжди має один примірник посвідченого ним договору, а всі нотаріальні дії згідно зі ст. 52 Закону України «Про нотаріат» реєструються у реєстрі нотаріальних дій. Щоправда, зважаючи на нотаріальну таємницю, доступ до посвідчуваних нотаріусом договорів дуже обмежений. Тому кредитори подружжя чи одного з подружжя не можуть повноцінно захистити свої інтереси від недобросовісного боржника – учасники шлюбного договору [10, с. 124].

Саме тому науковцями неодноразово висловлюється думка, щодо запровадження єдиного реєстру шлюбних договорів, аналізуючи які слід прийти до висновку про необхідність запровадження відкритого єдиного реєстру шлюбних договорів, в яких містилася б загальна інформація про шлюбні договори. Зокрема, у такий реєстр можна було б вносити відомості про осіб, які уклали шлюбний договір (прізвище, ім'я, по-батькові); місце і час укладення шлюбного договору; інформацію про зміну законного режиму майна подружжя шляхом вказівки – «змінено» чи «не змінено»; реєстраційний номер шлюбного договору. Водночас умови шлюбного договору вносити не слід, адже кредитори подружжя чи одного з подружжя зможуть ознайомитись з його змістом за згодою свого боржника або надіславши запит до нотаріуса, який посвідчував такий договір, з одночасним повідомленням подружжя-боржника про запит. Разом з тим, запроваджуючи такий реєстр, потрібно визначити

чіткий перелік осіб, які можуть ознайомитись зі змістом шлюбного договору, зазначивши у ньому, крім інших, кредиторів учасників шлюбного договору. Для ознайомлення з умовами шлюбного договору кредитор повинен буде надати доказ того, що він перебуває з подружжям чи з одним із них у зобов'язальних відносинах (між чоловіком чи дружиною і кредитором існують зобов'язальні правовідносини). Єдиний реєстр шлюбних договорів (контрактів), на думку Хобор Р. Б., мають вести державні органи РАЦСу, оскільки саме вони ведуть реєстри осіб, які уклали шлюб. Тому їм буде найлегше простежити за тим, чи перебувають чоловік і жінка у шлюбі. Відомості до такого реєстру, на нашу думку, можуть вносити як працівники державних органів РАЦСу за повідомленням сторін шлюбного договору, так і нотаріуси після посвідчення шлюбного договору.

Список бібліографічних посилань

1. Сімейний кодекс України : закон України від 10.01.2002 № 2947-III : зі змін. та допов. станом на 06.02.2018 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14?info=1> (дата звернення: 02.03.2018).
2. Про нотаріат : закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
3. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : наказ М-ва юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12> (дата звернення: 02.03.2018).
3. Харитонов Є. О., Саніахметова Н. О. Цивільне право України : підручник. Київ : Істина, 2003. 761 с.
4. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–44. Ст. 356. Зі змінами.
5. Code civil of France. March 21, 1804. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20080121> (дата звернення: 02.03.2018).
6. Толстикова О. М., Дятченко Л. В. Форма брачного договору и порядок его заключения. *Сибирский юридический вестник*. 2001. № 4. С. 61–63.
7. Ускова Ю. В., Гарькуша Ю. В. К вопросу о брачном договоре в Российской Федерации. *Science Time*. 2017. № 6 (42). С. 53–56.
8. Труба В. І. До питання про необхідність законодавчого регулювання державної реєстрації шлюбних договорів. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2008. № 3. С. 61–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2008_3_14 (дата звернення: 02.03.2018).
9. Хобор Р. Б. Шлюбний договір як регулятор майнових відносин подружжя : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 20 с.

Одержано 30.03.2018

УДК 347.1

Івєтта Сергіївна Єпішко,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ГРОМАДЯНИНА

Головним обов'язком держави є захист життя людини, забезпечення її прав і свобод. Захист честі та гідності в правовому порядку ускладнюється тим, що в нормативно-правових актах зміст і сутність поняття «честь» і «гідність» законодавцем не визначено,